

МАРИНА ТА СЕРГІЙ
ДЯЧЕНКИ

Світи Марини та Сергія Дяченків

Повісті

Харків
«ФОЛІО»
2020

ЛІХОМАНКА

ІСТОРІЯ ДОСТУПУ

Вийшли танцівниці, у своїх яскравих сукенках подібні на флагштоки. Вдарили барабани. Баси гриміли так, що на цегляних сходинках підстрибували піщинки. Танцівниці влаштували невеличкий смерч, і вогник ліхтаря, прикритий скляною банкою, затріпотів.

Яніна не дивилася на танцівниць. Набагато цікавішими в цю мить були поети: високий бородань, який вважався найкращим віршописцем столиці, і худий хлопець, світловолосий і неголений, нікому до сьогодні не відомий. Йшов п'ятий раунд «суточки на язиках»: обидва поета щойно отримали завдання зімпровізувати ліричне зізнання в чотирьох строфах, в якому згадувалися б олов'яні коники, сокира та хризантеми, усі рядки починалися на «Н» і останніми словами кожної строфи були б «...на чорнім бархаті постелі».

Поети отримали п'ять хвилин на роздуми, і танцівниці розважали публіку, поки бородатий майстер перебирав в умі домашні заготовки, а молодий, нервовий і цілковито розгублений серед барабанного гуркоту, метушні та жадібно уваги публіки, — цей самий молодий поет тричі впав у відчай, перш ніж його очі ожили, губи заворушилися, і він швидко заклацав пальцями, відбиваючи внутрішній ритм.

Рукав його кафтана був закороткий. Зухвалець або купив парадний одяг у крамниці вживаних товарів, або продовжував рости, як дитина чи дерево, і маслакуваті руки-гілки витягувалися швидше, ніж поет встигав заробити на обновку. Він знав, що виглядає смішно й незграбно, і йому нелегко було це

усвідомлювати, — але він однаково вийшов перед суддями та публікою, переконаний у своєму праві перебувати тут.

Яніна симпатизувала молодому. Навкруги, у залі під відкритим небом, у більшості віднаходилися прихильниці бороданя, їхні слуги за командою тупотіли по помосту, служниці відбивали долоні, підтримуючи короля поетів. Якби результат поединку вирішував натовп — бородань давно переміг би. Але рішення приймали судді, і вони виявилися неупередженими, і ось уже п'ятий раунд тривав майже рівний бій, хоча звичайна «сутичка на язиках» закінчувалася через два чи три раунди.

«Інтелектуальне видовище, — думала Яніна з сумом, але без туги. — Тут, у столиці, як в екіпажі, що мчить з гори — шумно, весело, дуже страшно й нескінченно цікаво. У нас, у провінції, такого не буває; може, я востаннє бачу ці танці, яруси свічок під скляними ковпаками, тремтливі вогні та площу, як єдину тьмяну прикрасу. І поетів. Хтозна-чому, але в нас, в Устоці, зовсім немає поетів. От би познайомитися з цим, молодим, от би сказати йому в очі, наскільки він талановитий».

...З іншого боку, вдома спокійно. Захід сонця над озером не поступається за красою ні танцю, ні вогням, ні багатому видовищу. Інша справа, що заграву краще зустрічати в компанії справжнього поета...

Вона засовалася на подушках. Виступ затягнувся, уже зовсім стемніло, а судді, того й гляди, і шостий раунд призначать. Шкода, що вона не приїхала в столицю з власної волі, як звичайна мандрівниця, і не має звичної свободи. Вона претендентка, нехай її шанси оцінюються як один до тисячі. Вона походить від Залізної Гори, і хоч гілочка давно відокремилася від загального стовбура й зачахнула далеко від столиці — вона була зобов'язана з'явитися.

Яніна стримала зітхання.

Насправді, запевняла вона тітку, ніхто не помітить, що мене немає. У дружини принца пророкують або старшу, або молодшу дочку барона Хлібного Клину, до того ж, найімовірніше, молодшу — вона здоровіша й миліша на вигляд. Інших запрошують заради традиції, а також для того, щоб нова принцеса відчувала себе обраною серед багатьох. Церемонія оголошення нареченої тим пишніша, чим більше дівчат у різнокольорових сукнях очікуватиме королівського рішення. Так говорила

Яніна, але тітка була непохитна: треба їхати. На поїздку вислали гроші з державної скарбниці, оплатили готель на цілий тиждень, ти що, хочеш державні гроші під подушкою приховати?! А ось з'явиться королівський податковий наглядач!..

Податковий наглядач був для тітки вічним страхопудом, хоча жила вона скромно й податки з маєтку завжди платила совісно. Тітка мріяла побачити церемонію і поривалася поїхати разом з Яніною, але прямо перед від'їздом примудрилася зламати руку. Бідолаха, як вона засмутилася! Яніна з дорогою душею відпустила би тітку в столицю замість себе. Тітка ще далеко не стара, якщо її нарум'янити та приодягнути — зійшла б за дівчину в загальному натовпі...

Танцівниці розбіглися, немовби прапори здуло вітром. Кинули жереб. Бородань, король поетів, зображав доброзичливу нудьгу, але кутик його рота раз у раз тремтів. Яніні з її місця — перший ярус, третій ряд — чудово було все видно.

А молодий спершу зблід, а потім налився світлом, ніби ліхтар у помаранчевому скляному ковпаку, і впевнено виступив вперед. Йому випало читати першим.

Він почав говорити. Площа ідеально підходила для для виступів — слова, сказані на сцені, розносилися луною по всіх ярусах.

Начерком майської голубизни,
Невидним — кольорів пастелі.
Ніжнішим — так лежали ви.
На чорнім бархаті постелі.

Німий, як пень, ні слова не мовець,
Нагий — в глибинах цитаделі
Не я вхопився за той топірець
На чорнім бархаті постелі.

Над хризантемою здійнявся рок
Ні!... пелюстки стали невеселі —
Не кров, не смерть, а сrebro
На чорнім бархаті постелі.

Ніч олов'яних скакунів.
Ніч без'язиких омелюхів,
Надія двох сліпих людей
На чорнім бархаті постелі.

— Непогано, — сказала дуенья. — Образно.

Яніна заплескала, і цього разу багато хто підтримав молодого. Але ось вийшов бородань, прокашлявся в кулак, і резонатори посилили його кашель до громового звуку. Він пішов простим шляхом: кожен рядок спростовував попередній і починався з «ну»:

Ну якщо так, нехай. Фінал.

Ну якщо ні? — під гуркіт заметілі.

Ну якщо так? — то я це знав

На чорнім бархаті постелі.

Ну якщо ти? — свистить топір.

Ну якщо ми лишились без оселі?

Ну якщо? Я кінчаю давній спір.

На чорнім бархаті постелі.

Ну й олов'яний швидкий кінь,

Ну й непідкупні кактуси в пустелі.

Ну і не згас святий вогонь

На чорнім бархаті постелі.

Ну й хризантеми давно відцвіли,

Ну й саксофони швидко оніміли,

Ну ось він тут, сам край землі —

На чорнім бархаті постелі.

Яніна навіть встала з місця, впевнена, що судді присудять перемогу молодому. Але судді, порадившись усього кілька секунд, віддали перемогу бороданю — сорокову чи п'ятдесяту на його рахунку, ніхто вже не пам'ятав. Натовп прихильниць захоплено заверещав, а Яніна раптом зрозуміла, що вже пізно, дуже пізно, опікунка чекатиме, адже вона обіцяла тітці доглядати за Яніною в столиці. Та й господиня готелю повторила сьогодні разів із десять, що їй доручено особливо піклуватися про «почесних гостей корони». Кажуть, господині всіх пристойних готелів офіційно перебувають на королівській службі й щотижня звітують про поведінку постояльців... Втім, можливо, це і брехня...

За одну секунду молодий поет став ніби зліпком із власного трупа — синюватим і безпристрасним. Він стояв збоку, немов сторонній, немов ніхто вже й не пам'ятав, як він п'ять

раундів блискуче імпровізував, ні в чому не поступаючись першому поетові країни, а часом і явно його перевершуючи. На сцену полетіли троянди — розтріпані й примхливі, як ті дівчата, що кидали їх до ніг кучерявого бороданя.

— Це несправедливо, — сказала Яніна вголос. — Послухай, Іллі...

Вона затнулася, усвідомлюючи, що її ідея своєю зухвалістю та шаленством заткне за пояс цілу армію божевільних шанувальниць.

(З іншого боку, чому б і ні? Шляхетним дамам пристойно запрошувати поетів і музикантів до маєтків, це називається протегування мистецтва... Що скаже тітка?!)

— Послухай, Іллі. Іди до нього... До речі, як його звати?

— Агат, — тьмяні очі дуенї округлилися й освітилися зсередини, так вона здивувалася. — Та не цей! — Яніна ледве стримала обурення в голосі, оскільки Агат був псевдонімом темноволосого короля поетів. — До цього, Бастьяна... і запропонуй, щоб він...

Вираз обличчя дуенї її насмішив і водночас стурбував.

— Я хочу протегувати мистецтву, — сказала Яніна, обіравши себе, іншим тоном. — Цей юнак сьогодні заслужив перемогу, він уражений і, напевно, бідний... (А тітка теж не багатійка, промайнуло в голові Яніни.) — По-перше, запроси його відвідати нас в готелі завтра ввечері, після оголошення... Після церемонії вибору нареченої. А по-друге, натякни, що в нашому маєтку охоче приймають талановитих людей. Може, недовго, усього кілька тижнів, але він би міг бути нашим гостем.

Тим часом площа прийшла в рух. Першими звільнялися дорогі й привілейовані сектори — там, де навколо свічок горіли ще й відблиски на золотих і порцелянових блюдах. Натовп засидівся, пані й панове зі задоволенням розминали ноги, за кілька хвилин на площі все змішається — ряди, сектори, поети та шанувальники, судді сьогоднішньої «сутички на язиках», вартові, кишенькові злодії, обивателі...

— Швидше, Іллі! Я вийду з усіма, зустрінемося біля екіпажа!

Дуеня була швидкою, іноді швидшою за саму Яніну. Затремтіли свічки, майнув широкий поділ, на секунду засліпивши

білизна крохмальних нижніх спідниць. Іллі жартома перестрибнула через низький парканчик ложі, і її червоний очіпок впевнено поплив у річці голів — до сцени.

Переможеного юнака вже оточили. Уже лихословили (як здогадалася Яніна з масляно-солодкавих облич) і, мабуть, співчували. От як ви здивуєтеся, подумала Яніна, коли він при всіх отримає пропозицію, передану Іллі!

Тепер, коли перший шок від поразки пройшов, щоки поета трішки порожевіли. Він талановитіший за вас всіх, з досадою подумала Яніна. Він буде новим поетом-сонцем... Ще пригадаєте, як відібрали в нього таку необхідну, таку заслужену перемогу!

Вартові запросили на вихід дам з її сектора, і Яніна рішуче закрокувала цегляними східцями догори. Її вражало й захоплювало, як ринкова площа за кілька годин перетворюється на величезний зал, який не соромно відвідати, напевно, навіть королеві. Шкода, що нинішня королева померла давним-давно, а майбутню ще не обрали. Кажуть, дочки барона з Хлібного Клину розпечені й доволі-таки погано виховані. Але, можливо, це звичайне лихослів'я — адже скільки дівчаток зі скромніших графств і областей у снах бачать себе на троні поруч із принцом і зляться, зляться на сильних суперниць...

Хоч би він погодився, подумала Яніна про поета. Якщо він відмовиться... Чи буде це образою? Вона вже шкодувала про свій порив. А якби вона стрималася, відмовилася запрошувати поета — зараз би шкодувала про нерішучість і боягузтво. Бувають ситуації, в яких постійно себе картаєш, простіше з цим змиритися і перетерпіти всього кілька хвилин. Зараз повернеться Іллі, і ми все дізнаємося, так, ми все дізнаємося...

Площа, де очікували екіпажі, була оточена огорожею з багатьма хвіртками: звичайних городян туди в пізню годину не пускали. Яніна витягнула з рукава вузький паперовий прямокутник, засунула в щілину тумби; щілина засвітилася зеленим, і хвіртка відкрилася. Яніна підштовхнула рипучу стулку, переступила через велику калюжу, в якій відбивалася чиясь карета, яка колись була показною, але тепер уже втратила всю привабливість. Яніна озирнулася — десь тут на неї чекали екіпаж і візничий...

— Пані Яніна з Устока?

Королівські гвардійці підійшли справа й зліва. Кожен із них був на голову вищий за будь-якого міського вартового.

— Так, — Яніна оступилася і правим ошатним черевиком таки вступила в калюжу. — А ви...

— Королівська гвардія, — сказав перший недбало, ніби Яніна була сліпою і не могла бачити його мундир. — Прошу йти за мною.

— Але ж тут мій екіпаж і дуенья...

— Прошу йти за мною.

Мовчки, якимось одразу промерзнувши й відчувши на плечах пізній вечір, Яніна пройшла за ним у темряву. Другий ішов позаду абсолютно безшумно, і, якби не його тінь, що то з'являлася, то зникала на брукувці, Яніна подумала би, що він розчинився.

Вони зупинилися перед великою каретою без гербів, без прикрас, із опущеною підніжкою. Перший вартовий відкрив перед Яніною двері.

— Панове, я...

— Наказ короля.

Абсолютно заворожена його дерев'яною, якоюсь нелюдською непохитністю, Яніна піднялася двома крутими сходинками (занили м'язи ніг) і заплуталася в оксамитовій завісі. Завісу відсмикнули. В середині карети був чоловік, один, і на відкидному столі перед ним горів тьмянний ліхтарик.

— Пані, — голос був неприємний, і, головне, у ньому не було ні краплини сумніву в праві найжорсткішим чином дорікати Яніні, — як може гостя корони дозволити собі так пізно вночі бути присутньою на видовищі? Як сміє гостя корони ходити по вулиці сама, без супроводу — уночі, я повторюю?

Несподіваність цих звинувачень змусила Яніну уважно подивитися чоловікові в обличчя. Вона впізнала його не відразу, а після довгої напруженої паузи — це був король.

Вона випрямила спину, як тільки могла. Страх і образа завжди змушували її випрямлятися. Особливо страх.

— Ваша величносте, — сказала вона і з радістю почула, що голос не тремтить. — Я шкодую, що видовище й справді занадто затягнулося. Я шкодую, що завдала вам... мабуть... смутку.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ДОСТУПУ	3
КОН	63
КОРІННЯ КАМЕНЯ	116
Розділ перший	116
Розділ другий	125
Розділ третій	156
Розділ четвертий	177
Розділ п'ятий	204
Епілог	215
ЛИХОМАНКА	217